

Sprawozdanie

komisji petycyjnej o podaniu „Gremium chrześcijańskich kupców i przemysłowców we Lwowie“ w przedmiocie utworzenia wydziału handlowego przy c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie.
(l. s. 815 pet. 656).

Wysoki Sejmie!

Istniejące we Lwowie stowarzyszenie p. n.: *Gremium chrześcijańskich kupców i przemysłowców*, w wykonaniu uchwały odbytego we wrześniu 1885 r. we Lwowie zjazdu chrześcijańskich kupców i przemysłowców z całego kraju, wystosowało do Wysokiego Sejmu petycję o wyjednanie otwarcia przy tutejszej c. k. Szkole politechnicznej wydziału handlowego.

Petycja ta, pochodząca od tak poważnego grona fachowego, dotyka bardzo doniosłej potrzeby społecznej naszego kraju. Nie ulega to bowiem wątpliwości, iż w usiłowaniach wszelakich, zdążających do ekonomicznego podźwignienia kraju, ważną stanowi przeszkodę brak liczniejszego zastępu finansistów i kupców światłych, posiadających obok doświadczenia fachowego, także i rozleglejsze wykształcenie teoretyczne, a ożywionych owym duchem obywatelskim, jaki teraźniejsze nasze zakłady naukowe w uczącą się młodzież wszczepiają. Nie zdołają bowiem nadać handlowi naszemu zdrowej, racjonalnej organizacji, odpowiadającej wymogom nowoczesnych potrzeb, ani empirycy, których zakres wiedzy nie sięga o wiele po za zakres rutyny zawodowej, ani też dyletanci, z trafieniami zresztą może czasem poglądami na potrzeby i zadania handlu, którzy jednak w praktyce walczyć są zmuszeni ustawicznie z brakiem bankierskich lub kupieckich wiadomości fachowych. Słusznie bowiem powiada *Gremium chrześcijańskich kupców i przemysłowców* w petycji swojej, iż „jak w różnych zawodach, tak i w zawodzie handlowym, potrzebną jest dziś koniecznie gruntowna i obszerna wiedza“.

Poruszona petycją sprawa założenia we Lwowie wyższej szkoły handlowej, ma już swą historję. Mianowicie istniała tu od r. 1834 p. n. *Real- et Handelsakademie*, szkoła, której oddział handlowy odpowiadał mniej więcej zakresowi nauk w dzisiejszych handlowych szkołach średnich. Najw. rozporządzeniem z dnia 3-go lutego 1844 otrzymała ta szkoła nową organizację, pod nazwą „Akademii technicznej“, która obok wydziału technicznego, posiadała także i wydział handlowy. Nie odpowiadał on we wielu względach zadaniu swojemu, lecz nie można tego zaprzeczyć, iż gdy po 30-letnim istnieniu ów wydział handlowy zwinięty został w r. 1875, wskutek reorganizacji dawnej Akademii technicznej we Lwowie, ubytek jego dał się uczuć dotkliwie w kołach interesowanych.

Wymownym dowodem potrzeby istnienia kursu nauk komercyjnych we Lwowie, jest także ta okoliczność, iż kolegium profesorów Akademii technicznej (obecnie „Szkoły politechnicznej“), Reprezentacya miasta Lwowa, Izby handlowe we Lwowie i w Brodach, a wreszcie i Wysoki Sejm — a więc *wszystkie czynniki*, powołane do orzekania w tej sprawie, przy każdej sposobności oświadczały się za utrzymaniem, a względnie za reaktywaniem we Lwowie szkoły handlowej wyższej lub przynajmniej średniej.

Mianowicie, gdy wskutek wezwania e. k. Ministeryum stanu, kolegium profesorów b. Akademii technicznej we Lwowie w r. 1866. zajęło się ułożeniem planu reorganizacyi tego zakładu, wypracowany przez nie projekt statutu nowej akademickiej szkoły technicznej dla Lwowa obejmował obok innych, także samoistny wydział handlowy.

Uchwałą sejmową z dnia 6. Października 1868. polecono Wydziałowi krajowemu wypracować wniosek nowej organizacyi zakładów technicznych we Lwowie i w Krakowie. Stosując się do tego wezwania, Wydział krajowy złożył dla obrad nad tym przedmiotem komisję fachową, do której zaproszono dra Józefa Majera, obecnie prezesa Akademii Umiejętności w Krakowie, jako przewodniczącego sejmowej komisji edukacyjnej, tudzież dyrektorów i profesorów obu wspomnianych szkół technicznych, a wreszcie ś. p. Henryka Wachtla kierownika e. k. Starostwa górniczego w Krakowie. Elaborat owej komisji (akt Wydz. kraj. l. 6194 z r. 1869) obejmuje także obok projektowanych dla lwowskiego instytutu politechnicznego szkół fachowych: budownictwa, budowy machin, chemii zastosowanej, tudzież gospodarstwa rolnego i lasowego, — także jako 5-ty samoistny wydział: *fachową szkołę handlową*.

W sesji sejmowej z roku 1869. wszedł ten projekt na porządek dzienny obrad Wysokiej Izby jako wniosek Wydziału krajowego. Zgodnie z opinią wyż wspomnianej komisji fachowej, i sejmowa komisya edukacyjna w opracowanym przez siebie projekcie statutu „Szkoły głównej technicznej we Lwowie“ proponowała założenie przy niej samoistnego kursu handlowego wyższego, uzasadniając to w sprawozdaniu swoim w sposób następujący:

„W dalszem rozwinięciu organizacyi szkoły głównej technicznej we Lwowie, komisya oświadczyła się za utrzymaniem przy niej kursu *handlowego*.

Zważywszy bowiem, że ten kurs był pierwotnie zawiązkiem dzisiejszej i w przyszłości utworzyć się mającej instytucji, sądziła, że istnienie jego we Lwowie opiera się na rzeczywistej potrzebie tego miasta i kraju“ (Patrz all. LXIX. do sejmowych protokołów stenograficznych z r. 1863).

Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 10. listopada 1869 przyjął bez zmiany wnioski komisji edukacyjnej, a *tem samem całą wagą swojego wotum uznał potrzebę i użyteczność utrzymania we Lwowie wyższego kursu nauk komercyjnych*, czego właśnie domaga się petycya, przedmiot niniejszego sprawozdania stanowiąca.

Wys. Sejm wziął organizację instytutów technicznych pod obradę, opierając się na postanowieniach §. 11 lit. i i §. 12 ustawy zasadniczej państwa z dnia 21. grudnia 1867 Nr. 141 Dz. u. p., mocą których ustawodawstwo o szkołach technicznych w zupełności do zakresu działania sejmów krajowych jest zaliczone. Uchwała sejmowa względem organizacyi instytutów technicznych we Lwowie i w Krakowie nie uzyskała jednak sankcyi monarszej — nie dlatego, jakoby zakwestyonowano formalne prawo Wys. Izby do orzekania o tem, lecz dlatego, iż chodziło tu o zaangażowanie funduszów państwowych, pozostających po za zakresem rozporządzalności Sejmu.

Wysoki Sejm uznał jednak organizację wyższych zakładów technicznych we Lwowie i Krakowie wedle uchwalonej w r. 1869 modły, za tak ważną potrzebę kraju, iż nie wahał się w niezwykłej drodze prośby do Tronu, domagać się spełnienia swoich życzeń w tym kierunku. Stało się to w sesji z r. 1871.

Najw. postanowieniem z 9. października 1872, nadaną została *tyczasowa* organizacya e. k. Szkole politechnicznej we Lwowie, z trzema wydziałami fachowemi: inżynierji, budownictwa i chemii technicznej, do których dodano w r. 1875. czwartą szkołę fachową — budowy machin.

Ta organizacja c. k. Szkoły politechnicznej we Lwowie, obowiązuje do dziś, a samo określenie jej oficjalne, jako „tymczasowej“, wskazuje na to, iż nie jest ona wykończoną, że w sferach decydujących istnieje zamiar dalszego jej uzupełnienia. Uzupełnienie to nie może zaś dotyczyć innego przedmiotu, jak tylko w pierwszym rządzie utworzenia brakującego dotychczas wydziału handlowego, *w myśl niezminionej ani niecofniętej uchwały sejmowej z dnia 10. listopada 1869.*

Reskryptem z dnia 29. listopada 1872 l. 14.266, polecił c. k. Minister wyznań i oświaty Prezydum Namiestnictwa we Lwowie wziąć pod rozwagę kwestyę wyłączenia kursu handlowego z ustroju ówczesnej c. k. Akademii technicznej, a utworzenia natomiast we Lwowie samoistnej państwowej szkoły handlowej.

Wskutek wezwania c. k. Rządu krajowego, wyznaczyło kolegium profesorów Akademii technicznej, dla obrad nad tym przedmiotem, specjalną komisję, w której skład weszli, oprócz ówczesnego rektora, profesorowie: Franke i Zajączkowski, tudzież suplenci oddziału komercyjnego: Kozma i br. Cannstein. Jako delegaci Izby handlowo-przemysłowej we Lwowie wzięli udział w obradach tej komisji: Prezydent jej Breuer, tudzież pp. Schellenberg i sekretarz Budyński. Izba handlowo-przemysłowa w Brodach nie wzięła bezpośredniego udziału w pracach owej komisji, a tylko pismem z dnia 17. kwietnia 1873 l. 154, oświadczyła się za utworzeniem we Lwowie samoistnej szkoły handlowej, jako szkoły średniej.

Komisya wypracowała szczegółowy plan organizacyi podobnego zakładu, elaborat jej przeszedł ponownie przez obrady pełnego kolegium profesorów c. k. Szkoły politechnicznej, i po bardzo troskliwym rozbiorze przedłożony został c. k. Ministerstwu oświaty p. d. 27. maja 1873 l. 249, do dalszego urzędowania.

Na tem sprawa ugrzęzła.

Oddział handlowy byłej Akademii technicznej został zwinięty, a natomiast nie przedsięwzięto nie dla zastąpienia jego braku, tak, iż od owego czasu, cały tak rozległy obszar kraju, jak Galicya wschodnia, pozbawiony jest zupełnie jakiegokolwiek bądź zakładu naukowego w fachu handlowym. Jak można przypuszczać, prawdopodobnie ze względów finansowych poszło w odwołkę urzeczywistnienie przygotowanych w tej materji projektów — i ten stan rzeczy trwa dotychczas. Ażeby zaś choć w części zaradzić istniejącej w tym względzie naglącej potrzebie, postanowiła Lwowska Rada miejska uchwałą z 28. sierpnia 1884. l. 35.448, przy miejskiej szkole przemysłowej, która ma jednak znaczenie tylko zakładu uzupełniającego szkołę ludową (*einer Fortbildungsschule*) własnym kosztem urządzić także kurs handlowy, z bardzo skromnym zakresem nauki.

Dopiero w ciągu ubiegłego lata porzniął c. k. Rząd na nowo sprawę ponownego urzędowania we Lwowie kursu handlowego, jako zakładu państwowego, — a to znów w odmiennej formie, jak ten przedmiot dawniej traktowany bywał. Mianowicie, wskutek polecenia c. k. Ministerstwa wystosowało c. k. Namiestnictwo p. d. 11. lipca 1885. l. 37.875 do Magistratu król. stołecznego miasta Lwowa i do Wydziału krajowego (akt Wydziału krajowego l. 36.523/885) zapytanie — czy, pod jakimi warunkami i w jakiej wysokości miasto Lwów i fundusz krajowy przyczyniłyby się do kosztów utworzenia i utrzymywania we Lwowie państwowej szkoły przemysłowej z charakterem szkoły średniej? *Przy tej zaś szkole miałyby istnieć poniekąd ubocznie, także i kurs handlowy.*

Rokowania w tej sprawie są właśnie w toku.

Taki jest historyczny przebieg sprawy nauki przedmiotów komercyjnych we Lwowie, jak on przedstawia się na podstawie odnoszących się do tego przedmiotu aktów.

Komisji nasuwa się obecnie pytanie, że jeżeli potrzeba przywrócenia szkoły handlowej we Lwowie, jak się okazuje z powyższego wyluszczenia rzeczy, jest uznana przez wszystkie kompetentne czynniki, za niezbędną i nieulegającą dyskusyi, jakiej wypadałoby pragnąć dla podobnego zakładu organizacyi?

Stoją w tym względzie przeciwko sobie trzy opinie:

1. Projekt urządzenia kursu handlowego przy państwowej średniej szkole przemysłowej — wedle najnowszego planu urzędowego z roku 1885;

2. Plan urządzenia we Lwowie samoistnej szkoły handlowej w myśl oświadczenia c. k. Ministerjum wyznań i oświaty z dnia 29. listopada 1872. l. 14.266, jakoteż uchwały kolegium profesorów Akademii technicznej z 12. Maja 1873, do tej dyrektywy zastosowanej;

3. Uchwała Wysokiego Sejmu z r. 1869, oparta na zdaniu kolegum profesorów Akademii technicznej z r. 1866, tudzież powołanej przez Wydział krajowy komisji factowej — a zdążająca do urządzenia przy c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie wydziału handlowego z charakterem akademickim, czego również domaga się petycja „*Gremium chrześcijańskich kupców i przemysłowców we Lwowie.*”

Komisya nie znajduje żadnego argumentu, któryby przemawiał za tem, ażeby Wysokiej Izbie doradzać można odstąpienie od zajętego w tej sprawie dawniej stanowiska.

Z tej samej bowiem racyi, dla której w sferach decydujących uznano za potrzebne utworzyć we Lwowie wyższy techniczny zakład naukowy dla kształcenia inżynierów, budowniczych, architektów, mechaników i technologów, byłoby również pożądanem, ażebyśmy posiadali instytucyę, któraby dostarczała krajowi kupców i finansistów z wyższem wykształceniem naukowem. Wszystkie bowiem gałęzie handlu tak wywozowego jak i przywozowego, handlu produktami surowemi, jak i wyrobami przemysłu, wymagają u nas reformy całkowitej, albo przynajmniej umiejętnej uregulowania; przesilenie rolnicze, jakiego obecnie jesteśmy świadkami, zniewala właścicieli ziemskich do wyłamywania się z prymitywnych urządzeń dotychczasowych co do zbytu ich płodów; powstają spółki handlowe i finansowe na szersze obliczone obroty, które po dyletancku żadną miarą zarządzane być nie mogą; nieznacznie, ale stale wzmaga się także produkcya przemysłowa w kraju, wzrastają powoli w siłę rzemiosła i przemysł domowy, tu i owdzie powstają fabryki, potężnieje przemysł górniczy, a wszystkie te rodzaje produkcji wymagają nietylko kapitału wkładowego i udoskonalenia techniki, ale niemniej także i zdolnych wykształconych komercyalistów, którzyby potrafili im nadać umiejętną organizacyę handlową. Cały rozległy obszar regularnych dostaw stałych dla armii, różnych instytucyj publicznych, a wreszcie dla targowic wielkich, co wszystko wymaga bardzo skomplikowanej organizacyi, spoczywa u nas w ręku ciemnych empiryków. Banki i różne inne zakłady finansowe muszą sobie u nas również wyrabiać same potrzebny im personal fachowy z rozmaitego przypadkowo zebranego materyału. W końcu zaś zaprzeczyć nie można, że gdy kraj nasz zatrudnia weale znaczną ilość techników przy kolejach żelaznych, których sieć wynosi już obecnie w naszym kraju przeszło 2.000 kilometrów, że te koleje żelazne potrzebowałyby także nie małą liczbę komercyalistów do administracyjnych działów służby.

Płonnym jest przeto zarzut, podnoszony w niektórych kołach, jakoby obawiać się należało iżby na Wydziale handlowym przy c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie zabraknąć mogło uczniów, gdy ukończeni uczniowie szkół średnich, posiadający świadectwo dojrzałości, chętniej może na inne zwracaliby się wydziały. Ows em, spodziewać się należy, iż wydział handlowy bywałby zazwyczaj nawet liczniejszym niż inne, gdyż przed jego uczniami stałyby otworem niezmiernie liczne zajęcia praktyczne, mogące zapewnić szybkie a znamienite korzyści materyalne. Wszakżeż nikt tego nie zaprzeczy, że w dzisiejszych przynajmniej stosunkach, bez porównania łatwiej jest w Galicyi znaleźć posadę korzystną wykształconemu komercyalistcie, niż n. p. mechanikowi lub chemikowi. Jeżeli zaś wydziały budowy machin i technologii chemicznej uznane zostały, i są też bezsprzecznie dla ekonomicznego rozwoju kraju potrzebnymi, czemuż miałby być mniej pożądanym i mniej pożytecznym wydział handlowy?

Zaznaczyć też wypada, że wprowadzenie w życie przy c. k. Szkole politechnicznej wydziału handlowego, wymagałoby już stosunkowo niezbyt znacznego nakładu, gdy znaczna część należących do tego zakresu wykładów, posiada już systemizowane katedry, a kilka innych, które bywały dotąd wykładane przez docentów w szczuplejszych ramach, potrzebowałyby tylko rozszerzyć odpowiednio.

W myśl §. 14. uchwalonego przez Wysoki Sejm projektu ustawy o urządzeniu szkoły głównej technicznej we Lwowie, miałby jej wydział handlowy obejmować kurs trzyletni z wykładami: matematyki elementarnej, zoologii, botaniki, mineralogii, geologii, ogólnej fizyki, ogólnej chemii, towaroznawstwa, prawa handlowego i wekslowego, ustaw przemysłowych, tudzież o cłach i monopolach, geografję i historję handlową, ekonomję polityczną, naukę języka polskiego, niemieckiego i francuskiego, naukę kaligrafii, rachunkowość i korespondencję kupiecką, buchalterję wespół z ćwiczeniami w wzorowym kantorze.

Prócz tego miała być wedle możności podana uczniom sposobność uczenia się innych języków, jak włoskiego, angielskiego i t. d.

Otóż katedry wszystkich wyż wymienionych przedmiotów zasadniczych, których uczniowie wydziału handlowego byłiby obowiązani słuchać, jak mianowicie: matematyki, zoologii, botaniki, mineralogii, geologii, fizyki i chemii, już istnieją przy c. k. Szkole politechnicznej. Istnieje również i docentura ekonomii politycznej z prawem wekslowem i handlowem, buchalteryi i rachunkowości kupieckiej jakoteż towaroznawstwa, a do niedawna wykładano także kolejnictwo. Wypadałoby tylko zakres tych wykładów rozszerzyć. Pozostaje przeto wcale nieznaczna liczba przedmiotów, dla których potrzebaby powoływać nowe siły nauczycielskie, na wypadek utworzenia wyższej szkoły handlowej we Lwowie.

Ta okoliczność, iż c. k. Rząd powziął podobno zamiar założenia we Lwowie średniej szkoły przemysłowej w połączeniu z kursem handlowym, nie powinna przeszkadzać wprowadzeniu w życie wydziału handlowego przy c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie. O ile bowiem handel, przemysł i rolnictwo potrzebują buchalterów i korespondentów z średnim wykształceniem szkolnem, którzy przez praktykę wyrabialiby się następnie na tęgich specjalistów w rozmaitych zawodach fachowych, tak znowu banki, większe przedsiębiorstwa handlowe i przemysłowe, asekuracye i koleje żelazne, potrzebują komercyalistów z rozleglejszym zakresem wiedzy. Do tego potrzebny jest wyższy kurs handlowy.

Rozważywszy wszystkie te okoliczności, przychylając się do treści petycji „*Gremium chrześcijańskich kupców i przemysłowców we Lwowie*“. -- Komisya wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

„Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby w drodze właściwej przyprowadził do skutku urządzenie „wyższego kursu handlowego przy c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie — a to niezależnie od zamiaru urządzenia niższego kursu handlowego przy projektowanej średniej szkole przemysłowej „we Lwowie, którego utworzenie również jest pożądanem“.

We Lwowie, 12. Stycznia 1886.

Prezes:

Golejewski.

Sprawozdawca:

T. Merunowicz.

Faint, illegible text covering the majority of the page, likely bleed-through from the reverse side.

W. W. Cannon

1893